

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНЦІЙ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ У ПРОЦЕСІ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

О. І. Яковенко, аспірантка

У статті досліджується існуюча модель підготовки економістів, визначаються її недоліки і напрями вдосконалення. Автор пропонує впровадити у навчальний процес технологічну модель практичної підготовки, яка дозволить сформуванню ключові компетенції професійної діяльності економістів у процесі практичної підготовки, та теоретично обґрунтовує доцільність її застосування.

Модель, технологія, технологічна модель практичної підготовки

Постановка проблеми у загальному вигляді. Пошук нових форм і методів формування компетенції професійної діяльності, в умовах ринкової економіки є перспективним напрямом наукових досліджень. Адже насамперед рівень сформованості компетенцій дозволяє визначити готовність випускника ВНЗ до його професійної діяльності, подальшого розвитку й активної участі в житті суспільства. Актуальність проблеми підготовки фахівців з економіки призводить до необхідності дослідження існуючої моделі підготовки економістів і розробки напрямів її вдосконалення, які забезпечать формування ключових компетенцій професійної діяльності майбутніх економістів та допоможуть в оцінці рівня їх сформованості. Важливо розуміти, які саме ключові компетенції необхідно формувати і якими мають бути технології навчання для досягнення поставленої мети.

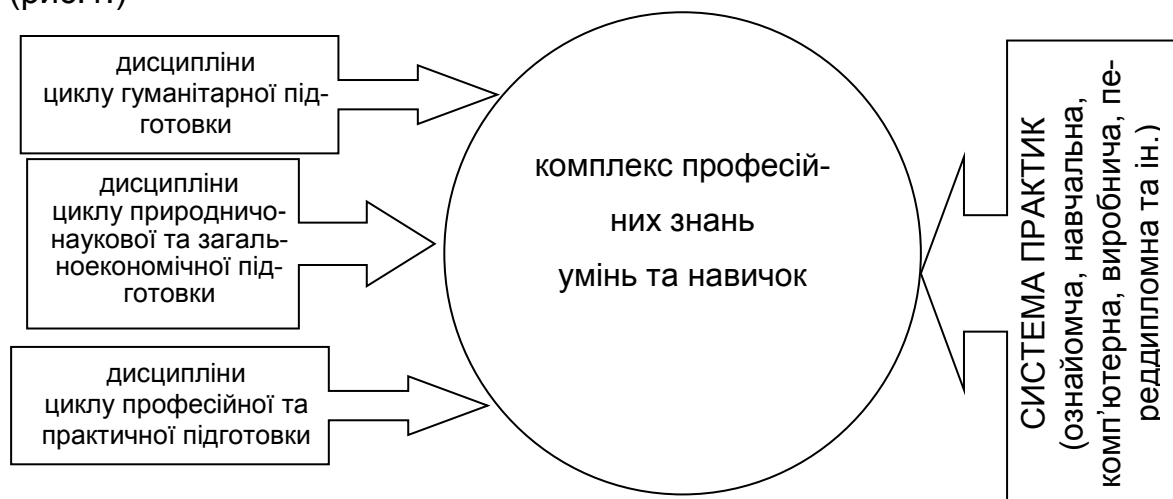
Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі формування професійної компетентності майбутнього економіста присвячені наукові роботи цілої низки вчених, серед яких М. В. Вачевський (теоретико-методичні засади формування професійної компетентності) [1], О.М.Гончарова (інформативні компетентності майбутніх економістів) [3], Л.М.Дибкова (індивідуальний підхід у формуванні професійної компетентності економістів) [4], Н.В.Уйсімбаєва (значення науково-дослідної роботи у професійній компетентності студентів економічних спеціальностей) [11] та ін. але єдиної думки щодо набору ключових компетенцій професійної діяльності економістів, моделі та технологій їх формування у процесі практичної підготовки досі не сформовано.

Мета статті: на основі наукових джерел, нормативної документації дослідити існуючу модель підготовки економістів, визначити напрями її вдосконалення і запропонувати технологічну модель практичної підготовки яка дозволить сформуванню ключові компетенції професійної діяльності майбутніх економістів у процесі практичної підготовки.

Виклад основного матеріалу. Модель за «Великим тлумачним словником сучасної української мови» - уявний чи умовний (зображення, опис, схема і т. ін.) образ якого-небудь об'єкта, процесу або явища, що використовується як його «представник» [2, с. 683].

У педагогічній літературі модель – це знакова система, за допомогою якої можна відтворити дидактичний процес як предмет дослідження, показати в цілісності його структуру, функціонування й зберегти цю цілісність на всіх етапах дослідження [13, с. 31].

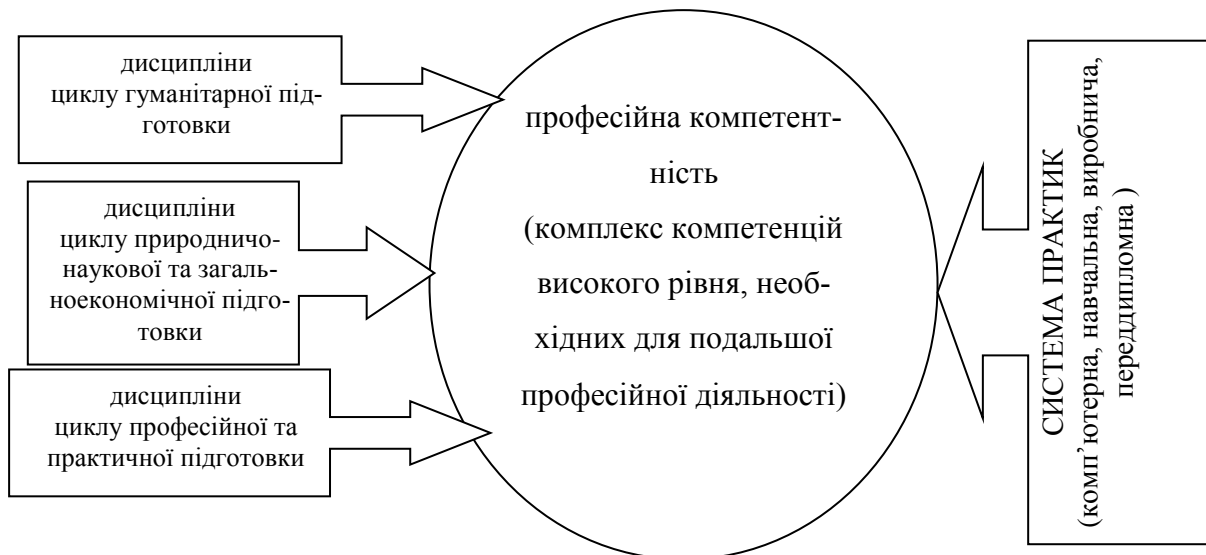
У нашому дослідженні модель ми розуміємо як форму, оболонку, усередині якої розвивається цілісний педагогічний процес, який має свою мету, зміст, принципи, методи, функції, технології, інші структурні елементи. Аналіз освітньо-професійних програм підготовки економістів [8,9] і освітньо-кваліфікаційних характеристик фахівця зі спеціальності «Економіка підприємства» [7,5] дозволив визначити існуючу модель підготовки майбутніх фахівців-економістів, яку можна унаочнити у наступній схемі (рис.1.)

Рис. 1 Існуюча модель підготовки майбутніх економістів

Дана модель сьогодні вже не виконує своїх завдань щодо формування висококваліфікованих, готових до ефективної професійної діяльності в умовах ринкової економіки та суцільної інформатизації. Глобальна економіка та інформаційне суспільство прискорюють і ущільнюють усі процеси й події у світі. За даними експертів, щороку оновлюється 5 % теоретичних і 20 % професійних знань. З огляду на це прийнято говорити про період втрати половини компетентності – тривалості часу від дня закінчення ВНЗ, коли під впливом нової інформації й нових завдань поінформованість або авторитетність фахівця у своїй сфері знижується на 50 %. Встановлено, зокрема, що застаріння знань інженера в наші дні настає приблизно через п'ять років. У гуманітаріїв цей строк, хоча й довший, але ненабагато [12, с. 105–147].

За таких умов сучасна модель підготовки майбутніх фахівців має забезпечувати саме формування компетенцій, її унаочнення представлено нами на рис. 2

Рис. 2. Вдосконалена модель підготовки майбутніх економістів

Дослідження наукових джерел і результати педагогічного експерименту, щодо визначення умов формування ключових компетенцій професійної діяльності майбутніх економістів дозволив визначити необхідність та ефективність застосування для підвищення практичної спрямованості навчання майбутніх економістів таких педагогічних умов як:

- науково-методичне забезпечення навчального процесу на засадах компетентнісного підходу;
- наближення процесу академічної підготовки студентів до практичної діяльності економіста сучасного підприємства, тобто практикоорієнтоване навчання;
- використання інтерактивних методів навчання, що стимулюватиме як активність самих студентів, так і забезпечить створення особистісно-орієнтованих суб'єкт-суб'єктних взаємовідносин;
- комп'ютеризація та інформатизація навчального процесу;
- активізація систематичного підвищення кваліфікації та науково-дослідної діяльності викладачів.

Аналіз змісту Наскрізних програм практик підготовки фахівців зі спеціальності «Економіка підприємства» вищих навчальних закладів ОНЕУ, ОНПУ, НУБіП України, ІДГУ, ІІВТ дозволив нам не лише виділити їх недоліки, але й сформулювати шляхи вдосконалення, які полягають у наступному:

- практична підготовка студентів повинна бути побудована на засадах компетентнісного підходу, тобто результати проходження практик повинні вимірюватися у термінології компетенцій, а отже для кожного виду практик повинні бути визначені компетенції, що формуються під час проходження практик;
- практична підготовка студентів економічної спеціальності повинна розпочинатися з II курсу;
- необхідне розширення видів практик студентів, що у поєднанні із першою умовою запровадить послідовність та наступність практичної підготовки майбутніх економістів;

- на початкових курсах необхідне введення навчальних практик, які б забезпечували б так звану «псевдопрактичну» діяльність з набуттям досвіду, необхідного для подальшої професійної діяльності;

- необхідне вдосконалення змісту та методики вже традиційних виробничої та переддипломної практик, для того, щоб по закінченні ВНЗ студенти були не лише готові, а в змозі виконувати функції економіста на першому робочому місці.

Таким чином, узагальнення вищенаведеного потребує зведення усіх досліджених факторів у єдину модель, бо наявність науково обґрунтованої моделі процесу дозволяє прогнозувати його розвиток.

Ми впевнені, що модель практичної підготовки студентів економічного профілю повинна носити технологічний характер, тобто повинна відбивати структурно і змістовно найбільш сутнісні властивості і взаємозв'язки елементів системи професійного навчання, порядок їх функціонування, дозволяти здійснити наступність і взаємозв'язок процесів актуалізації, становлення, розвитку і реалізації практичної підготовки студентів. Розробка такої моделі є необхідною для цілеспрямованого паралельно-етапного, що послідовно ускладняється, процесу практичної підготовки майбутніх економістів, спрямованої на результати заздалегідь визначені у термінах компетентнісного підходу.

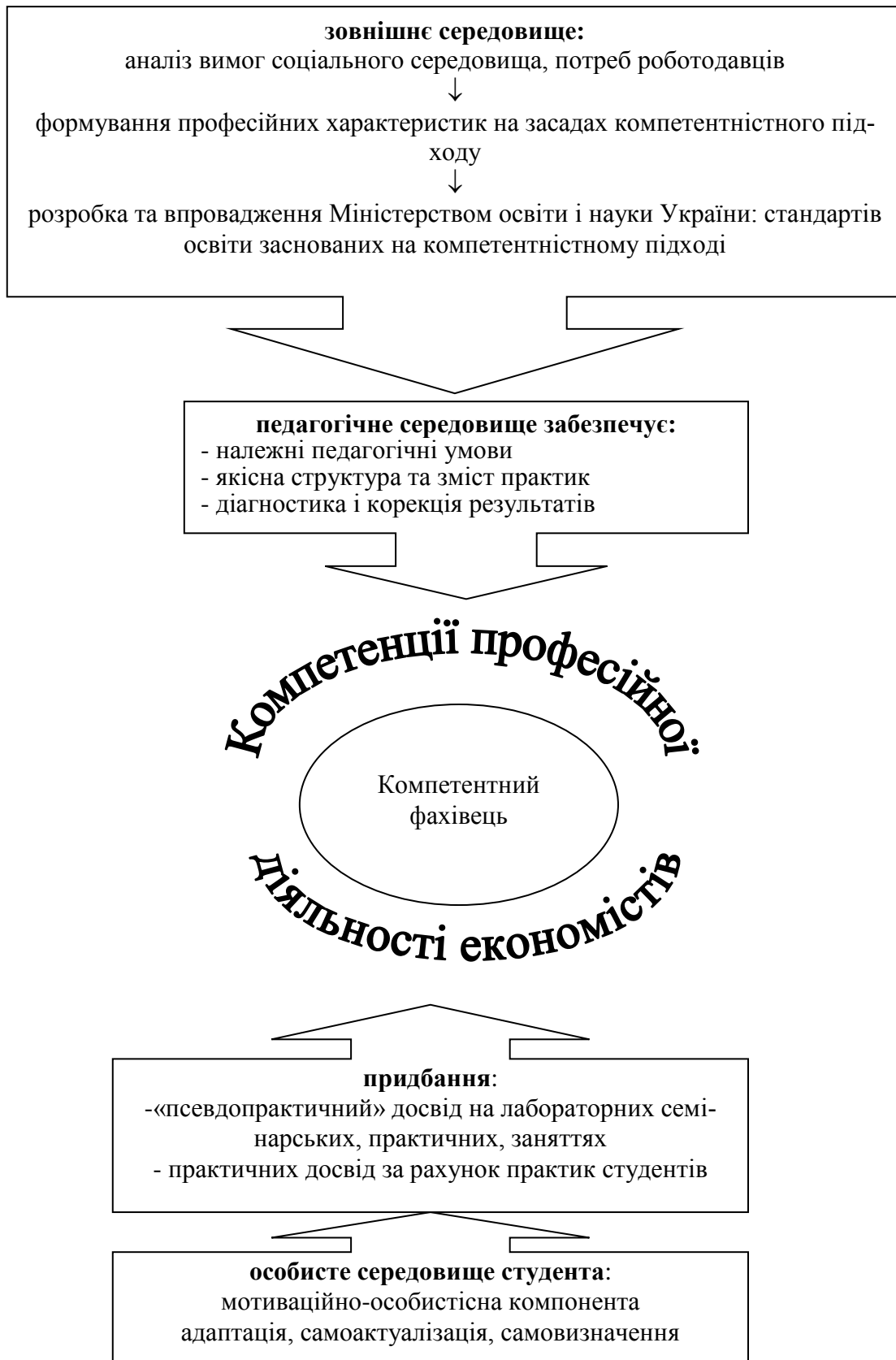
За основу розмежування моделей часто обирають характер навчальної діяльності, виділяючи технологічну й пошукову моделі. Ми не погоджуємося з М.В. Кларіном [6] та іншими дослідниками, які головну їх відмінність убачають в спрямованості першої на репродуктивний характер діяльності учнів, а другої - на продуктивний, пошуковий. На наш погляд, технологічна модель спрямована на досягнення заздалегідь визначених результатів, яких студент повинен досягти за процесу навчання, пошукова ж більш пристосована до можливостей та здатностей студентів, яка за вхідних даних може змінювати кінцеві результати.

Термін «технологія» походить від грецької *technê* – мистецтво, майстерність, ремесло + *logos* – знання, вчення, тобто «знання про майстерність». На сьогодні його тлумачать по-різному: як сукупність виробничих операцій, методів, процесів, способів, що використовуються в якій-небудь справі; як сукупність знань про них; як навчальну дисципліну, яка викладає ці знання [10, с.855].

Технологічна модель представляє собою синтез педагогічної системи та технологічного процесу її реалізації, діалектику форми та змісту.

Розроблена нами технологічна модель (рис.3) – це педагогічна система, яка базується на технолого-діагностичній взаємодії суб'єктів навчального процесу, діагностиці та корекції результатів формування визначених компетенцій, реалізується за допомогою сукупності методів, форм та засобів навчання, спрямованих на розвиток практичної складової навчання майбутніх економістів.

Мета запропонованої технологічної моделі – створення в системі професійного навчання умов для посилення практико зорієнтованої складової навчання майбутніх економістів.

Рис. 3 Технологічна модель формування компетенцій професійної діяльності майбутніх економістів у процесі практичної підготовки

Ядро моделі складає процес формування професійних компетенцій економістів за рахунок їх практичної підготовки.

Сам же процес враховує мотиваційно-особистісну (професійно-стимулюючу), змістовну (навчання на практичних заняттях способом практичної діяльності), діяльнісну (безпосереднє виконання функцій і завдань спеціаліста економічного профілю під час проходження практик) та рефлексивно-корекційну компоненти (діагностичні, корекційні комплекси засновані на стандартах та критеріях компетентнісного підходу).

Підкреслимо, що у процесі формування професійної компетентності майбутніх економістів, зокрема ключових компетенцій професійної діяльності, необхідно враховувати як сукупність всіх цих компонентів, так і кожний окремо, адже зміна кожного з цих компонентів може негативно вплинути на увесь процес формування професійної компетентності економістів, кожний компонент характеризується своєю специфікою і відносною самостійністю, але у педагогічному процесі вони мають бути враховані у сукупності.

Процеси адаптації, самоактуалізації та самовизначення, які призводять до вдосконалення та творчої самореалізації в рамках яких відбувається освоєння системоутворюючих компетенцій професійної компетентності економіста.

Запропонована модель передбачає розвиток особистісно - діяльнісного досвіду та ґрунтується на компетентнісному підході. До того ж дозволяє реалізувати наступні принципи: мотивації – орієнтація студента на майбутню професійну діяльність; цілепокладання – дозволяє уявити цілі, завдання діяльності, способи їх досягнення; зворотного зв'язку – критерії досягнення визначеного рівня підлягають постійній діагностиці та коректуванню.

Висновки. Таким чином науковий пошук, заснований на аналітично-експериментальних матеріалах дозволив нам визначити теоретичну модель підвищення рівня практичної підготовки фахівця економічного профілю, яка надасть можливість при її реалізації сформувати ключові компетенції професійної діяльності майбутнього економіста у процесі практичної підготовки. У процесі подальшого дослідження передбачається експериментальне впровадження технологічної моделі формування компетенцій професійної діяльності майбутніх економістів у процесі практичної підготовки у навчальний процес ВНЗ і оцінка її ефективності.

Список літератури

1. Вачевський М.В. Теоретико-методичні засади формування у майбутніх маркетологів професійної компетенції: Монографія / М.В. Вачевський. – К.: Вид. «Професіонал», 2005. – 364 с.

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови. / Укладач і головний ред. В. Бусел. – К., Ірпінь: Перун, 2005. – 1728 с.

3. Гончарова О. Н. Система формирования информатических компетентностей у будущих экономистов / О.Н. Гончарова // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского, Том 21(60), №1. – Симферополь. - 2008. - С.19-22.

4. Дибкова Л. М. Індивідуальний підхід у формуванні професійної компетентності майбутніх економістів: дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Л. М. Дибкова. – К., 2006. – 227с.
5. Збірник нормативних документів МОН України. – www.kdtu.kr.ua/miek/ek/okx_mag.doc
6. Кларин М.В. Инновации в обучении: метафоры и модели / М.В. Кларин. – М.: Наука, 1997. – 223 с.
7. Освітньо-кваліфікаційні характеристики бакалавра, спеціаліста і магістра спеціальності «Економіка підприємства» напряму 0501 - «Економіка і підприємництво» / Кол.авт. під заг. Керівн. А.Ф. Павленка. - К.: КНЕУ імені Вадима Гетьмана, 2004. - 55 с.
8. Освітньо-професійна програма підготовки спеціаліста, магістра за спеціальностями напряму 0501 - «Економіка і підприємництво» / Кол. авт. під заг. керів. А.Ф. Павленка. - К.: КНЕУ, 2002. - 134 с.
9. Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра за спеціальностями напряму 0501 - «Економіка і підприємництво» / Кол. авт. під заг. керів. А.Ф. Павленка. - К.: КНЕУ імені Вадима гетьмана, 2010.
10. Сучасний тлумачний словник української мови : 65000 слів / за заг. ред. д-ра філол. наук, проф. В.В. Дубічинського. – Х. : ШКОЛА, 2006. – 1008 с.
11. Уйсімбаєва Н. В. Формування професійної компетентності майбутніх економістів в процесі науково-дослідної роботи у вищих навчальних закладах I-II рівня акредитації: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Н.В. Уйсімбаєва. Кіровоградський держ. педагогічний ун-т ім. Володимира Винниченка. – Кіровоград, 2006. – 189с.
12. Юрга В. Глобализация рынка образовательных услуг и перспективы российского образования/ В. Юрга. – Владимир: Собор, 2007. – 160 с.
13. Ягупов В. Моделювання навчального процесу як педагогічна проблема // Неперервна професійна освіта: теорія і практика: Науково-методичний журнал. – К.: МДГУ, 2003. – Випуск 1. – С. 28-37.

В статье исследуется существующая модель подготовки экономистов, определяются ее недостатки и направления усовершенствования. Автор предлагает внедрить в образовательный процесс технологическую модель практической подготовки, которая позволит сформировать ключевые компетенции профессиональной деятельности экономистов в процессе практической подготовки, и теоретически обосновывает целесообразность ее применения.

Модель, технология, технологическая модель практической подготовки.

The article examines the current model of training economists determined by its shortcomings and areas of improvement. The author proposes to introduce the learning process of the technological model of practical training, which will form the core competencies of professional economists in the course of practical training and theory proves the feasibility of its application.

The purpose of the proposed technology model - for a system of professional training environment to enhance practitioner's oriented component of training for economists. The core of the model is the formation of professional competence economists due to their practical training. The very

same process takes into account the motivational and personal (professional and stimulating), content (training workshops on methods of practice), activities (direct functions and tasks of the specialist economics during their practices) and reflexive- corrective devices (diagnostic, corrective systems based on standards and criteria competentive approach).

The model includes the development of personality - active experience and based on competentive approach. In addition, allows you to implement the following principles: motivation, goal setting, task activities, ways of achieving them, feedback.

Model, technology, technological model of practical training.

УДК 37.091.12.011.3 – 051: 62/64

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ РОЗРОБЛЕНОЇ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ

***К.І. Ярощук, аспірант
Чернігівський НПУ імені Т.Г. Шевченка****

У статті описуються етапи підготовки, хід та результати експериментального дослідження, метою якого була перевірка ефективності розробленої методики формування професійної етики майбутніх інженерів-педагогів. Зокрема автор перевіряє доцільність використання розробленої моделі формування професійної етики майбутніх фахівців, педагогічних умов та запропонованого авторського спецкурсу «Професійна етика та етикет». За допомогою методів математичної статистики інтерпретовано результати експерименту, які підтверджують висунуту гіпотезу.

Інженер-педагог, професійна етика, гіпотеза експериментального дослідження, критерії оцінювання, порівняльний аналіз, результати експерименту.

Постановка проблеми. У сучасних умовах суттєво посилюються вимоги до підготовки майбутніх інженерів-педагогів, від яких вимагається не лише ґрунтовне засвоєння фахових знань і умінь, а й високий рівень соціальної відповідальності, інтелектуальної чесності, володіння способами й прийомами професійної етики, самостійність і креативність мислення, здатність до постійного професійного самовдосконалення, вирішення нових морально-етичних проблем, пов'язаних з майбутньою професійною діяльністю. Тому підготовка інженера з професійної етики є невід'ємним компонентом його професійної підготовки і спрямована на розвиток особистісних і професійно значимих якостей, на формування знань, умінь і